
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 631.1:636.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.2>

Аверчева Н.О.

кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4534-639X>

Карпенко О.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2132-1017>

Avercheva Nataliya, Karpenko Oleksandr
Kherson State Agrarian and Economic University

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО СЕКТОРУ У ЯЄЧНОМУ ПТАХІВНИЦТВІ

DEVELOPMENT OF THE ORGANIC SECTOR IN EGG POULTRY FARMING

У статті досліджено особливості та організаційно-технологічні аспекти виробництва органічних харчових яєць в Україні. Актуальність теми обумовлена сучасною переорієнтацією аграрного бізнесу у напрямі екологізації, підвищення якості продукції. При дослідженні використані монографічний, економіко-статистичні, методи моделювання. На основі аналізу ринку органічних продуктів, встановлено, що обсяги експорту органічної продукції мають стійку позитивну динаміку, що свідчить про перспективи вітчизняних виробників на зовнішньому ринку при недостатньому розвитку внутрішнього. За умови дотримання технології можлива успішна реалізація бізнес-проектів, досягнення високих результатів діяльності і підвищення привабливості органічного виробництва. Організаційно-економічне обґрунтування можливостей успішного органічного бізнесу у яєчному птахівництві має науково-теоретичне і практичне значення.

Ключові слова: органічне виробництво, птахівництво, виробництво яєць, фермерські господарства, ефективність, рентабельність, бізнес-процеси.

The article examines the peculiarities and organizational and technological aspects of the production of organic edible eggs in Ukraine. The relevance of the research topic is due to the fact that at the current stage there is a reorientation of agrarian business in the direction of its environmentalization, improvement of the quality of products to ensure healthy nutrition of the population. Therefore, the organizational and economic substantiation of the possibilities of conducting a successful organic business in egg poultry farming has scientific, theoretical and practical significance. The research used monographic, economic and statistical methods, and the modeling method. Based on the analysis of the market of organic products, it was established that the volume of export of organic products has a stable positive dynamic, which indicates the growth of demand in the foreign market. The domestic market of organic products in general and edible eggs, in particular, is underdeveloped. The reasons are the high price, the low level of income of the population and the undeveloped culture of consumption of organic products and healthy food. On this basis, there is a need to increase the production of organic food eggs, to study the peculiarities of the technology of keeping and conducting organic business, to expand sales channels and the sales system for this type of products from domestic producers. Calculations

of the practical implementation of the idea of organic poultry farming for commodity producers have been carried out. It is substantiated that with the observance of technology it is possible to successfully implement business projects, achieve high performance results and increase the attractiveness of organic production for the category of small and medium producers. On the basis of attracting state support, domestic manufacturers can start a new type of business, ensure stable volumes of exports and income, and ensure the availability of products for the consumer. The practical significance of the research results is that during the period of economic reconstruction, various forms of agrarian formations require the implementation of new projects that ensure stable development and diversify the market of healthy food products.

Keywords: organic production, poultry farming, egg production, farms, efficiency, profitability, business processes.

Постановка проблеми. Органічний напрям у виробництві курячих яєць успішно розвивається в країнах Євросоюзу, де вони мають вагомі частки ринку серед неорганічної продукції. У Швейцарії органічні яйця займають 20% ринку, у Німеччині, Франції, Австрії – понад 10%. Такі високі показники відображають високий рівень життя в країнах, де сформувалася філософія здорового харчування і дбайливого ставлення до здоров'я, де споживачі спроможні платити високу ціну за якісну і безпечну продукцію. У Німеччині ціна на органічні яйця більш як удвічі вища і націнка на них є найвищою серед інших груп органічних товарів. У підвищенні популярності споживання органічних продуктів значну роль відіграє курс на «зелену» економіку, турбота європейців про добробут тварин, умови їх утримання [1].

Україна має амбітні цілі на ринку органічної продукції – відвести не менше 3% площ сільськогосподарського призначення під органічне виробництво та збільшити експорт органічної продукції понад \$1 млрд щороку. Українську органічну продукцію стабільно імпортує понад 30 країн, з українськими виробниками працює 230 імпортерів.

Серед головних експортних тенденцій Сергій Галашевський, директор сертифікаційної компанії «Органік стандарт» відмітив:

- зростання в структурі експорту частки продуктів із доданою вартістю;
- створення українськими виробниками органічної продукції дочірніх підприємств на території ЄС;
- розширення і забезпечення логістики.

Асортимент органічної продукції перевищує 80 різних найменувань, в якому за обсягами тривалий час лідирують кукурудза, соя та пшениця [2].

Тема органічного виробництва тривалий час популяризується серед науковців і практиків аграрної сфери економіки, однак залишаються ряд невідпрацьованих і недосліджених аспектів цього напрямку. Зокрема, на рівні особливостей кожної галузі окремі сегменти ринку і види сільської продукції варто розглядати окремо. Тому дослідження можливостей розвитку органічного виробництва продукції птахівництва є актуальною проблемою і має практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сафронська І.М., Пеняк Ю.С. слабкий розвиток органічного виробництва продукції, особливо продукції тваринництва, пов'язують з недосконалістю законодавчої і нормативно-правової бази, проблемами у формуванні національної системи сертифікації, стандартів, відсутністю ефективної системи державної підтримки та стимулювання органічного виробництва. Вважають, що основні проблеми розвитку органічного виробництва, а саме: необхідність створення інституційної інфраструктури – сертифікаційних установ, асоціацій виробників органічної продукції та відповідної торговельної мережі; недостатня кількість інформаційно-консультаційного забезпечення, наукових досліджень та освітніх можливостей і компетентних дорадчих служб; потреба в інтеграції до існуючих міжнародних структур з метою полегшення доступу на зовнішні ринки; низька фінансова підтримка з боку держави; відсутність маркетингових досліджень ринків органічної продукції – залишаються не вирішеними [3, с. 187–190].

Органічне виробництво сприяє сталому природокористуванню, завдяки йому підтримується оптимальний стан екосистеми, успішно вирішуються питання соціального, екологічного та економічного рівня. Значення органічного аграрного виробництва полягає не тільки в тому, що воно забезпечує населення цінними якісними продуктами для здорового харчування, а й в тому, цей метод ведення господарської діяльності сприяє створенню екологічного підходу до вирощування рослин, утримання тварин і птиці, використання земельних ресурсів, змінює і удосконалює традиційні технології виробництва сільськогосподарської продукції. Системи органічного виробництва передбачають чітке виконання вимог і стандартів до технологічних процесів, які закріплені в законодавстві.

Нормативно-правове забезпечення діяльності у сфері органічного сільського господарства визначено в Законі України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» та затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970 «Порядку (детальних правилах) органічного виробництва та обігу органічної продукції» [4; 5].

В Україні встановлені детальні правила господарської діяльності в сфері органічного виробництва, формується ефективна державна політика. Урядова постанова встановлює детальні правила органічного рослинництва, тваринництва, а також особливості застосування винятків, ведення паралельного та одночасного виробництва, зберігання, перевезення та маркування окремих видів органічної продукції. Ухвалення постанови має на меті забезпечити належне та ефективне функціонування ринку органічної продукції, а також створити прозорі умови ведення господарської діяльності у сфері виробництва та обігу органічних продуктів [6].

На внутрішньому ринку у 2021 р. за оцінками експертів реалізовано 9780 т органічної продукції вітчизняного виробництва на загальну суму близько 900 млн грн, з якої на харчові яйця припадає 358 т на суму 35 млн грн, що становить відповідно 3,66% у натуральному і 3,88% у вартісному вираженні. Реалізація харчових яєць займає шосту позицію серед інших видів органічної продукції за вартістю, а виробництво органічного м'яса – п'яту. В той час як молочна продукція, зернові і круп'яні вироби, борошно і насіння та соки, напої, пасти, консервовані вироби лідирують у рейтингу.

Потенціал яєчного напряму органічного птахівництва використано не повністю, оскільки галузь має набагато більші можливості у забезпеченні потреб внутрішнього і зовнішнього ринку на основі розвитку органічного сегменту у різних аграрних формуваннях. Органічна птиця відрізняється тим, що народжена в господарстві, має необмежений доступ до випасу і вихована лише органічними кормами, без будь-яких добавок, у тому числі без стимуляторів росту, а антибіотики можна застосовувати тільки для лікування [7].

Органічний сектор у птахівництві має перспективи у тих напрямках, які не розвиваються у великих промислових підприємствах, зокрема: розведення курей комбінованої продуктивності, гусей, качок та індиків. При цьому дрібнотоварне органічне виробництво забезпечує більш широкий асортимент і високу якість продукції, тобто формує новий сегмент ринку для вибагливого споживача, який піклується про власне здоров'я.

Виробництво продукції птахівництва у фермерських господарствах забезпечує стійкість галузі, продовольчу безпеку країни і окремих регіонів у складні періоди криз, воєнних дій, пандемії, інфекційних захворювань птиці, що обґрунтовано у наших попередніх публікаціях [8, с. 16–25].

Каркач П.М. вважає, що в умовах України органічне виробництво є економічно не вигідним, тому що з врахуванням витрат, вартість органічної продукції повинна бути у 2–2,5 рази більшою за вартість звичайної продукції від птиці промислового виробництва. Тільки підвищення попиту на органічну продукцію та збільшення її вартості (на сучасному платоспроможному рівні населення) може покрити ті втрати

екстенсивного виробництва, які пояснюються сезонністю, порівняно нижчою збереженістю та продуктивністю птиці. Пропонує для поліпшення альтернативного органічного птахівництва впроваджувати інноваційні методи управління, які сприяють підвищенню збереженості, продуктивності птиці та зниженню собівартості органічної продукції [9, с. 19–25].

Оцінюючи ринки збуту продукції органічного птахівництва Яців С.Ф. акцентує увагу на тому, що попит на продукцію існує не тільки в економічно розвинених країнах, а й на внутрішньому ринку, де ...”споживачі віддають перевагу продукції, виробленій в господарствах населення, що позиціонується як високоякісна, одержана в умовах утримання птиці, наближених до природних. Що свідчить про наявність перспектив товарного виробництва харчових яєць за органічними технологіями” [10, с. 26–33].

За розрахунками Васюти Т.М. щодо вирощування 2 тис. голів бройлерів за органічними стандартами, умовний селянський прибуток, який включає і його працю, становитиме 40 743,3 грн або 11 640,9 грн на 1 га чи 3395,3 грн на місяць. Автор зауважує, що традиційно селянин не оцінює оплату своєї праці, амортизаційні відрахування на утримання птиці та вартість корму, який згодуює з власної присадибної ділянки [11, с. 53–57].

Формулювання цілей статті. Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування можливостей розвитку органічного сектору птахівництва яєчного напрямку продуктивності в Україні, розробка практичних рекомендацій для господарюючих суб’єктів щодо впровадження органічних птахівничих ферм. Для реалізації поставленої мети проведено дослідження ринку органічної продукції, визначені проблеми переходу до органічного виробництва, розроблено проєкт і обґрунтовано його ефективність.

Виклад основного матеріалу. Розвиток органічного виробництва продукції птахівництва у селянських фермерських господарствах є одним із варіантів забезпечення населення високоякісною продукцією птахівництва, а в кризові періоди – це гарантія стабільності виробництва і забезпечення ринку необхідною білковою продукцією. Для розвитку органічного сектору необхідно забезпечити господарства високопродуктивною птицею із задовільними адаптаційними характеристиками, якісними органічними кормами, дозволеними ветеринарними препаратами, сучасними технологічними рішеннями утримання і організації виробничих процесів, дорадчими послугами з бізнес-планування, просування продукції, розширення ринків збуту продукції.

Слід відзначити, що напрям органічного виробництва вимагає від виробника чіткого виконання стандартів, формування власної позиції щодо забезпечення технологічних вимог і забезпечення високої якості створеного продукту, постійної роботи над удосконаленням операційних процесів і поглибленням власних знань і досвіду. Тільки при такому підході буде забезпечена прибутковість органічного бізнесу.

Екологічно безпечні ресурсозберігаючі технології з розведення птиці включають нормативи вирощування й утримання, інкубації яєць, сучасні прийоми розведення птиці, способи дезінфекції пташників. Запровадження розроблених ресурсозберігаючих технологічних прийомів й обладнання дає можливість знизити питомі витрати електроенергії у пташниках на 40–45% та кормів – на 2,8–5,6% [12].

За даними Органік стандарт на сьогодні в Україні із 16 господарств, які сертифіковані за стандартом МАОС з органічного виробництва і переробки, що еквівалентний Постановам Ради (ЄС) № 834/2007 та 889/2008 є лише декілька виробників органічних курячих яєць, зокрема: ФГ «ДАЧА», ФГ «Домашня курочка», ТОВ «Дунайський аграрій» [13].

На початкових етапах будівництва органічної ферми яєчного напрямку продуктивності необхідно враховувати обов’язкові технологічні і організаційні вимоги, встановлені Постановою КМУ від 23 жовтня 2019 р. № 970 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 826 від 09.09.2020 р., зокрема:

- необхідно забезпечити вільний доступ до вигульних майданчиків, вкритих рослинністю і обладнаних захисними спорудами, корму і води;
- якщо вигул обмежений (через карантинні вимоги), птиця повинна бути забезпечена достатньою кількістю грубих кормів і мінеральних добавок для забезпечення її здоров'я і поведінкових потреб;
- приміщення для утримання птиці повинні мати не менше однієї третини площі суцільної підлоги, вкритої підстилкою;
- необхідно забезпечити регулярне прибирання пташиного посліду;
- сідала та гнізда повинні бути такого розміру та у такій кількості, що відповідає масі та кількості птиці;
- отвори для входу / виходу повинні бути достатнього розміру для безперешкодного переміщення птиці і доступу до вигульних майданчиків, загальна ширина отворів для входу / виходу повинна становити не менше ніж 4 метри на кожні 100 кв. метрів площі приміщення, в якому утримується птиця;
- у кожному приміщенні можна утримувати не більше 3000 кур яєчних порід.

Важливо регулярно проводити очищення та дезінфекцію приміщень і обладнання, особливо після періоду продуктивного використання і вибракування курей-несучок і завантаження нового поголів'я у пташники. Необхідно також дати час для відновлення рослинності на вигульних майданчиках. Для підтвердження дотримання цих вимог оператор веде документальний облік всіх операцій [5].

У приміщенні для утримання птиці додатково слід застосовувати штучне освітлення з метою забезпечення не більше 16 годин світлового дня на добу і безперервний період нічного відпочинку тривалістю не менше 8 годин. Застосовуючи спеціальні переривчасті світлові режими з різними рівнями освітленості, малі фермерські і господарства населення можуть забезпечити неперервність процесу виробництва і можливість отримувати харчові яйця не тільки в теплу пору року, а й в зимовий період. Запровадження таких технологічних прийомів нівелює сезонність виробництва продукції, забезпечує стабільні поставки на ринок і економить дорогі енергетичні ресурси, що, у підсумку, забезпечує підвищення ефективності виробництва і прибутковості господарюючого суб'єкта. У проекті освітлення забезпечується на основі встановлення світлодіодних ламп (денне світло) з регуляцією часу освітлення. Світловий режим: до настання яйцекладки та в перші місяці несучості збільшення тривалості подачі світла з 9 год. до 11 год.; з наростанням темпів та інтенсивності несучості поступове доведення тривалості освітлення до 14 год.

За нашими розрахунками будівництво нового приміщення для утримання 1 тис. голів курей-несучок загальною площею 160 м² буде коштувати на рівні 2352 тис. грн. Для утримання курей можна рекомендувати використання приміщень з сандвіч-пенелей. Наприклад, приміщення від фірми «Aigon Trade» з прозорих сандвіч-пенелей COVERTECH 40 мм [14]. З метою економії витрат на будівництво, для утримання курей підприємець може використати пусті приміщення (орендовані, викуплені), які належать господарствам різного типу власності. Враховуючи норматив за органічними стандартами утримання курей-несучок (кількість птиці на 1 м² – 4–6 гол.), визначено, що для поголів'я на 1000 голів достатньо приміщення площею 160 м² (8 x 20). Розрахунки проекту органічної птахівничої ферми проведемо на основі даних параметрів.

В перші роки господарювання акцент буде на екстенсивному веденні господарства із значною часткою ручної праці. Особливо це позначиться на операціях годівлі та підтримання санітарної чистоти пташника. Водонапування жолобкове з регулюванням подачі води. Для приготування кормів достатньо невеликої комбікормової установки МС-006 фірми ТОВ «Княжа Авіла» вартістю 78 000 грн.

Вартість витрат на обладнання, огороження місць вигулу, створення місць для годівлі, напування становить 1 634,0 тис. грн (табл. 1).

Таблиця 1

**Загальні витрати на приміщення та обладнання, тис. грн
(з розрахунку на 1000 гол.)**

Види витрат	Вартість, тис. грн	Сума витрат поточного року, тис. грн
Витрати на будівництво приміщення для утримання птиці	2 352,0	235,2
Придбання обладнання для годівлі і випоювання птиці	14,0	14,0
Придбання обладнання для освітлення приміщень	86,0	17,2
Придбання і встановлення огорожі для вигулу і випасу птиці	1 046,0	209,2
Обладнання для приготування кормів	78,0	15,6
Всього:	4576,0	491,2

Джерело: розраховано авторами

Внутрішня організація пташника повинна враховувати нормативи органічного виробництва: сідала на одну голову – 18 см, гніздо – 7 несучок на гніздо або, 120 см² на одну несучку.

Фермерські господарства, орієнтовані на органічне виробництво, потребують фінансової допомоги, пільгового кредитування на рівні до 5%, залучення грантів від міжнародних проектів, тобто розширення бази фінансування, оскільки на початкових етапах здійснюються значні капіталовкладення на будівництво приміщень, придбання обладнання, організацію і дотримання технологічних умов утримання [15].

При формуванні кормової бази слід враховувати, що корми також повинні відповідати органічним стандартам. Корм має бути різноманітним та збалансованим за харчовою цінністю. Грубі, зелені або сухі корми повинні додаватися до щоденного раціону птиці.

З метою економії витрат на корми, необхідно працювати над створенням власної кормової бази, оскільки в Україні мало сертифікованих органічних господарств із вирощування зернових, бобових культур чи соняшнику. Фермерські господарства мають на сьогодні значні площі сільськогосподарських угідь, частину з них реально відвести під випас птиці і частину – під органічне виробництво власних фуражних зернових і зернобобових культур, соняшнику.

Отже, розвиток органічного птахівництва вимагає структурної перебудови сільськогосподарських угідь і структури посівних площ. Бажано ввести у сівозміну культури, які забезпечуватимуть білкову і вітамінну складову кормів, зокрема, кукурудзу, сою, горох, овочі, трави. Слід враховувати, що органічні корми суттєво дорожчі від звичайних, а процес їх вирощування не передбачає використання мінеральних добрив і засобів захисту рослин, тому прогнозувати високий рівень врожайності не варто.

Господарство також повинно організувати підрозділ з переробки зерна на комбікорми, міні-цех кормовиробництва, що вимагає додаткових витрат коштів і праці. Таким чином, кормовиробництво в умовах господарства є необхідною умовою розвитку органічного птахівництва, але високий рівень трудомісткості і витрат на виготовлення збалансованих органічних кормів спонукає виробників до пошуку надійних партнерів, які відповідають критеріям органічного рослинництва і здатні забезпечити постійне постачання кормових ресурсів. В якості партнерів можуть виступати малі фермерські господарства, які через брак коштів менше використовують добрива і хімікати, можуть взагалі відмовитися від їх використання або замінити органічними.

Органічний раціон для курей-несучок передбачає його збалансування за обмінною енергією і перетравним протеїном, включає кукурудзу (16,8%), пшеницю (34%), просо (15%), горох (5%), макуху соняшникову (15%) та мінеральні і білково-вітамінні

добавки. Розрахунок витрат на корми для органічної ферми свідчить, що для утримання поголів'я протягом року необхідно 38,3 т кормів, загальна вартість яких становить 847 тис. грн (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок витрат на корми для органічної ферми

Показники	Значення
Поголів'я птиці, голів	1000
Норма витрат кормів на 1 голову в день, г	105
Загальна потреба кормів на рік, т	38,3
Ціна 1 т кормів, грн	22 000
Загальна вартість кормів, тис. грн	847,0

Джерело: розраховано авторами

При плануванні органічного виробництва у птахівництві слід враховувати витрати на організацію випасу птиці. Обов'язково забезпечити ротацію вигульних майданчиків, догляд за ними, підсівання корисними травами. Крім того, необхідно створити такі умови утримання, щоб птиця перебувала у середовищі, максимально наближеному до природного. Випаси слід постійно покращувати, доповнювати та збагачувати травами. На випасі птиця повинна отримувати насіння та комах, які позитивно впливають на здоров'я птиці, стимулюють травлення, підвищують імунітет. Тому якісний випас відіграє важливу роль для здоров'я птиці.

Порушення в організації вигулу птиці і різні маркетингові прийоми суворо регламентуються. Представники сертифікаційних органів перевіряють і чітко вимірюють розміри вигульної площі. Випас має бути сертифікованим за органічними стандартами ще до отримання продукції, за 1,5–3 роки до початку діяльності, тому при плануванні і організації землекористування фермерським господарствам слід враховувати цю вимогу і завчасно відвести під органічну ферму площі, на яких мало вносили мінеральні добрива і обмежено використовували хімічні засоби захисту рослин.

В органічному птахівництві одна курка розміщується на 4 м². Для утримання 1 тис. курей потрібен майданчик площею 4 тис. м², проте фактично його потрібно збільшити втричі – до 12 тис. м² – для забезпечення ротації вигульних майданчиків і відновлення рослинності. Для фермерського господарства, яке утримує 1 тис. голів курей-несучок, виділення такої невеликої ділянки майже не впливає на посівні площі і обсяги виробництва продукції рослинництва, проте забезпечує постійне надходження товарної органічної продукції, що нівелює сезонність і створює умови постійного надходження доходів.

Птахівництво, як відомо, є джерелом високоефективних органічних добрив. Тому його розвиток для фермерських господарств створює синергетичний ефект зростання врожайності у рослинництві, який не враховано при розрахунках.

Важливу роль у органічному птахівництві відіграє ринок збуту, на якому конкурентами виступають не тільки птахівничі спеціалізовані підприємства, а й господарства населення. Більшість споживачів не розуміють різниці між органічною і домашньою птахівничою продукцією, що вимагає додаткових витрат на рекламу і інформацію щодо переваг і значення органічних яєць у здоровому харчуванні. Органічна продукція в розвинених країнах реалізується за цінами вдвічі і більше вищими, ніж отримана за традиційними промисловими технологіями.

Продуктивність курей в органічних системах (вільного пасовищного типу) становить від 270 до 280 яєць. Розрахунок доходів від реалізації харчових яєць базується на планових показниках продуктивності курей на рівні 280 штук яєць в рік при ціні реалізації вище середньої на ринку на звичайні яйця на рівні 50% (табл. 3).

Таблиця 3

Формування доходів від реалізації органічних харчових яєць

Показники	Значення
Обсяги виробництва, тис. штук	280,0
Обсяги реалізації, тис. штук	266,0
Ціна за 1 тис. штук, грн	8 000
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	2 128,0

Джерело: розраховано авторами

Кучерук М.Д. аналізує фізичні, хімічні та біологічні ризики органічного виробництва у тваринництві, акцентує увагу на маркетингових ризиках – неспроможності вчасного продажу виробленої продукції. Для уникнення такого ризику, пропонує перед започаткуванням органічного виробництва скласти бізнес-план, передбачити та прорахувати витратну частину й заручитися попередніми домовленостями з ритейлом, оптовими покупцями чи експортерами [16].

Важливим напрямом збуту органічних харчових яєць можуть бути місцеві ринки, на яких формується стійкий попит від вибагливої категорії споживачів, які віддають перевагу саме органічній продукції, що має привабливий вигляд, вищу якість, гарний смаком. Також актуальними є маркетингові канали прямих продажів від фермера, зокрема магазини безпосередньо у господарстві, створення мережі точок продажу на місцевих ринках, інтернет-торгівля.

Фінансові результати реалізації харчових яєць за проектом органічної ферми становлять за обсягом чистого доходу 2128,0 тис. грн, загальний прибуток становить 522,2 тис. грн (табл. 4).

Таблиця 4

Фінансові результати реалізації органічних харчових яєць

Показники	Значення
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	2 128,0
Загальна сума виробничих витрат (із врахуванням на утримання вигульної площі), тис. грн	1 605,8
Ціна за 1 тис. штук, грн	8 000,00
Собівартість 1 тис. штук яєць, грн	6 036,84
Прибуток – всього, тис. грн	522,2
Прибуток у розрахунку на 1 тис. штук яєць, грн	1 963,16
Рівень рентабельності виробництва, %	32,5

Джерело: розраховано авторами

Кожна реалізована 1 тис. шт. яєць забезпечує прибуток виробнику 1024,5 грн при рівні рентабельності 32,5%. Досягнення більш високих показників рентабельності можливе лише за умови дотримання технологічних і організаційних вимог, налагодження системи збуту і постачання кормів, що вимагає додаткових витрат і може негативно вплинути прибутковість даного бізнесу.

Українські підприємства органічного яєчного виробництва більше зосереджені на внутрішньому ринку, проте, працюють в умовах зниження цін, низької рентабельності і обмеженої купівельної спроможності населення. Якщо виробники зможуть наростити виробничий потенціал, вийти на зовнішні ринки, відповідно, ціна реалізації органічних яєць буде вище звичайних. Висока середня ціна яєць на світовому ринку забезпечить вищий рівень прибутку [17].

Органічна продукція має високий попит на європейському ринку, що в сучасних умовах актуально у світлі європейської інтеграції економіки України. Європейський

ринок останнім часом відчуває дефіцит органічних харчових яєць, попит на них зростає швидше, ніж пропозиція європейських товаровиробників. Тому частка імпорту цієї категорії товарів стрімко зростає, що є сприятливим чинником для українських експортерів.

Для реалізації вітчизняного органічного виробництва в аграрному секторі необхідно:

- створити відповідну нормативно-правову базу;
- забезпечити його пріоритетність відносно традиційного сільського господарства шляхом прийняття відповідних державних і регіональних програм розвитку;
- забезпечити належний науковий рівень ведення органічного сільського господарства шляхом залучення освітньої та консультаційної системи;
- залучити фінансово-кредитні установи та приватний сектор для збільшення фінансування;
- поліпшити інвестиційний «клімат» для залучення коштів;
- визначити першочерговість розроблення та впровадження інноваційної техніки і технології внаслідок налагодження взаємовигідної співпраці виробників інноваційної й органічної продукції;
- забезпечити створення необхідної інфраструктури ринку органічної продукції та передбачити економічну, екологічну і соціальну відповідальність всіх його учасників [3, с. 190].

Важливим напрямом державної підтримки у сфері органічного виробництва є інформаційне забезпечення, політика підтримки органічного сектору відповідних міністерств і державних органів влади. Така державна підтримка сприятиме виробникам просування продукції на зовнішній ринок. Підвищення уваги з боку засобів масової інформації, видань, інтернет-джерел сприятимуть підвищенню зацікавленості споживачів темою органічного виробництва та якісного харчування. Органічному сектору потрібні свої ЗМІ, свої мобільні додатки та рекламні агенції. Тоді у вииграші будуть усі: і споживачі, і виробники, і держава [18; 19].

У бюджеті 2021 р. було закладено 50 млн грн дотацій для програми фінансової підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції. Виробники органічної продукції птахівництва могли отримати компенсацію 30% вартості сертифікації органічного виробництва та 5 тис. грн на 1 га органічних земель з обмеженням 100 000 грн на одне господарство, тобто на 20 га. Проте, не був відпрацьований механізм її надання з боку Мінекономіки. В проєкті бюджету на 2022 р. Кабмін не вніс органічне виробництво на розгляд, через об'єктивні обставини війни. Урядові програми післявоєнного відновлення економіки повинні враховувати необхідність розвитку органічного виробництва в Україні.

В бюджеті 2022 р. пропонували впровадити державну підтримку птахівництва на рівні 2000 грн на 1 органічну курицю з огляду 10 000 курей – 20 млн грн [20]. Залучення коштів державної допомоги може стати суттєвою складовою фінансового забезпечення органічного птахівництва, особливо на початкових етапах, коли значні кошти потрібні на будівництво приміщень і організацію умов утримання птиці.

Висновки. Органічне сільське господарство, зокрема, органічне птахівництво, сприяє якісно новому розвитку аграрного сектора України і окремих суб'єктів господарювання. Забезпечує не тільки стабільне виробництво і постачання на ринок якісної екологічної продукції, а й зменшує несприятливий вплив інтенсивного виробництва на навколишнє середовище. Виробництво органічної продукції птахівництва є складовою систем ведення сталого сільського господарства, забезпечує досягнення екологічного балансу, створення відповідного середовища проживання і підтримки природного генетичного та сільськогосподарського різноманіття. На цій основі виникає необхідність нарощування виробництва органічних харчових яєць, дослідження особливостей технології утримання і ведення органічного бізнесу, розширення каналів збуту і системи продажів по даному виду продукції з боку вітчизняних виробників.

Проведені розрахунки практичного втілення ідеї органічного птахівництва для товаровиробників за дотримання технології свідчать про успішну реалізацію бізнес-проектів, досягнення високих результатів діяльності і підвищення привабливості органічного виробництва для категорії малих і середніх виробників.

На основі залучення державної підтримки вітчизняні товаровиробники можуть започаткувати новий вид бізнесу, забезпечити стійкі обсяги поставок на експорт і доходів, забезпечити доступність продукції для споживача.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що в період відбудови економіки різні форми аграрних формувань потребують впровадження нових проектів, які забезпечують стабільний розвиток і урізноманітнюють ринок продуктів здорового харчування.

Список використаних джерел:

1. Михно М. Органічні стандарти. 2015. URL: <https://agrotimes.ua/article/organichni-standarti/> (дата звернення: 02.10.2023).
2. Лебідь Л. Органічні виробники тримають позиції: Україна не зменшує обсяги експорту. 2022. URL: <http://surl.li/pezmsz> (дата звернення: 10.10.2022).
3. Сафронська І.М., Пеняк Ю.С. Проблеми розвитку органічного виробництва продукції тваринництва. *Вісник Поліського національного університету*. 2013. Вип. 2. С. 187–190 URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/1069/1/Organic_20132_187-190.pdf (дата звернення: 10.10.2023).
4. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> (дата звернення: 12.10.2023).
5. Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2023).
6. Уряд удосконалив правила здійснення органічного виробництва в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=242442b4-a09d-4dcd-b850-fc9937a5d7cc&title=UriadVdoskonaliVPravilaZdiisnenniaOrganichnogoVirobnitstvaVUkraini> (дата звернення: 02.10.2023).
7. F.A.Q. про «крилату» органіку. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/suchasne-tvarynyystvo/item/8109-faq-pro-krylatu-orhaniku.html> (дата звернення 12.10.2022).
8. Аверчева Н.О. Забезпечення стійкого розвитку птахівництва на основі малих форм підприємства. *Гаврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 14. С. 16–25.
9. Каркач П.М. Проблеми та актуальність виробництва органічної продукції птахівництва у присадибних та фермерських господарствах. *Вісник Сумського національного аграрного університету Серія «Тваринництво»*. 2022. Вип. 1 (48). С. 19–25.
10. Яців С.Ф. Стан і перспективи розвитку птахівництва у сільськогосподарських підприємствах України. *Агросвіт*. 2021. № 16. С. 26–33.
11. Васюта Т.М. Оптимальна форма господарювання підприємств із органічної продукції птахівництва. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2014. Вип. 200(2). С. 53–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauc_econ_2014_200%282%29_11 (дата звернення: 12.10.2023).
12. Терещенко О., Катеринич О. Птахівництву бути! 2011. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/suchasne-tvarynyystvo/item/8017-ptakhivnytstvubyty.html> (дата звернення: 12.10.2023).
13. Органік стандарт. URL: <https://organicstandard.ua/> (дата звернення: 12.10.2023).
14. Прозорі сандвіч-пенелі COVERTECH 40 мм. URL: <https://airontrade.com.ua/pokrivelna-sistema-covertech-40-mm-prozora/> (дата звернення: 12.10.2023).
15. Дячук Р. Зменшення пестицидного навантаження – це соціальна відповідальність перед нашими дітьми. URL: <https://kurkul.com/interview/1241-roman-dyajuk-zmenschennya-pestitsidno-go-navantajennya--tse-sotsialna-vidpovidalnist-pered-nashimi-ditmi> (дата звернення: 30.09.2023).
16. Кучерук М.Д. Ризики у ланцюзі «Від лану до столу» при виробництві органічних продуктів харчування тваринного походження. URL: <https://dSPACE.organic-platform.org/xmlui/bitstream/handle/data/192/12.%.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.09.2023).

17. Галекс-Агро експортувала першу партію органічних яєць до ОАЕ. URL: <http://surl.li/pezqf> (дата звернення: 30.09.2020).

18. Лебідь Л. Особливе птахівництво, або Як зробити курку щасливою. URL: <https://agroportal.ua/publishing/idei-dlya-biznesa/osoboe-ptitsevodstvo-ili-kak-sdelat-kuritsu-schaslivoi> (дата звернення: 05.10.2023).

19. Зрозумілі кроки для відкриття бізнесу – державний інфо-сервіс #StartBusinessChallenge надає покрокові інструкції з детальною інформацією про дозвільні документи, які необхідні для реєстрації бізнесу. URL: <https://sbc.regulation.gov.ua/?page=21&per-page=8> (дата звернення: 10.10.2023).

20. Корогод О. Мінекономіки заважає виробникам органічної продукції отримати держпідтримку. URL: <https://agropolit.com/blog/484-minekonomiki-zavajaye-virobnikam-organichnoyi-produktsiyi-otrimati-derjpidtrimku> (дата звернення: 10.10.2023).

References:

1. Mykhno M. (2015) Orhanichni standarty [Organic standards]. Available at: <https://agrotimes.ua/article/organichni-standarty/> (accessed October 2, 2023).

2. Lebid L. (2022) Orhanichni vyrobnyky trymaui pozysii: Ukraina ne zmenshuie obsiahy eksportu. [Organic producers maintain their position: Ukraine does not reduce export obligations]. Available at: <http://surl.li/pezmqz> (accessed October 10, 2023).

3. Safronska I. M., Peniak Yu. S. (2013) Problemy rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva produktsii tvarynnytstva. [Problems of development of organic production of animal husbandry products]. *Visnyk Poliskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2, pp. 187–190.

4. Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannia orhanichnoi produktsii [About the basic principles and requirements for organic certification, circulation and labeling of organic products]: Zakon Ukrainy. (2018) *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, no. 36, art. 275. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> (accessed October 12, 2023).

5. Pro zatverdzhennia Poriadku (detalnykh pravyl) orhanichnoho vyrobnytstva ta obihu orhanichnoi produktsii [On the approval of the Procedure (detailed rules) for organic production and circulation of organic products]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 zhovtnia 2019 r. No. 970. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text> (accessed October 12, 2023).

6. Uriad udoskonaliv pravyla zdiisnennia orhanichnoho vyrobnytstva v Ukraini [The government has improved the rules for implementing organic production in Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=242442b4-a09d-4dcd-b850-fc9937a5d7cc&title=UriadVdoskonalivPravilaZdiisnenniaOrganichnogoVirobnitstvaVUkraini> (accessed 02 October 2023).

7. F.A.Q. pro «krylatu» orhaniku. [F.A.Q. about "winged" organic matter]. Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/suchasne-tvarynnytstvo/item/8109-faq-pro-krylatu-orhaniku.html> (accessed October 12, 2023).

8. Avercheva N. O. (2022) Zabezpechennia stiikoho rozvytku ptakhivnytstva na osnovi malykh form pidpriemnytstva [Ensuring the sustainable development of poultry farming on the basis of small forms of entrepreneurship]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Serii: Ekonomika*, vol. 14, pp. 16–25.

9. Karkach P. M. (2022) Problemy ta aktualnist vyrobnytstva orhanichnoi produktsii ptakhivnytstva u prysadybnykh ta fermerskykh hospodarstvakh [Problems and relevance of production of organic poultry products in homesteads and farms]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu Serii «Tvarynnytstvo»*, vol. 1 (48), pp. 19–25.

10. Yatsiv S. F. (2021) Stan i perspektyvy rozvytku ptakhivnytstva u silskohospodarskykh pidpriemstvakh Ukrainy [State and prospects of development of poultry farming in agricultural enterprises of Ukraine]. *Ahrosvit*, no. 16, pp. 26–33.

11. Vasiuta T. M. (2014) Optymalna forma hospodariuvannia pidpriemstv iz orhanichnoi produktsii ptakhivnytstva [The optimal form of management of organic poultry production enterprises]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii : Ekonomika, ahrarnyi menedzhment, biznes*, vol. 200(2), pp. 53–57.

12. Tereshchenko O., Katerynych O. (2012) Ptakhivnytstvu buty! [Poultry to be!]. Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/suchasne-tvarynnytstvo/item/8017-ptakhivnytstvu-buty.html> (accessed October 12, 2023).

13. Orhanik standart [Organic standard]. Available at: <https://organicstandard.ua> (accessed October 12, 2023).

14. Prozori sandwich-peneli COVERTECH 40 mm [COVERTECH transparent sandwich panels 40 mm]. Available at: <https://airontrade.com.ua/pokrivelna-sistema-covertech-40-mm-prozora/> (accessed October 12, 2023).

15. Diazhuk R. (2022) Zmenschennia pestytsydnoho navantazhennia - tse sotsialna vidpovidalnist pered nashymy ditmy [Reducing the pesticide load is a social responsibility to our children]. Available at: <https://kurkul.com/interview/1241-roman-dyajuk-zmenschennya-pestitsidnogo-navantazhennya--tse-sotsialna-vidpovidalnist-pered-nashimi-ditmi> (accessed September 30, 2023).

16. Kucheruk M. D. Ryzky u lantsiuzi «Vid lanu do stolu» pry vyrobnytstvi orhanichnykh produktiv kharchuvannia tvarynnoho pokhodzhennia [Risks in the chain "From the cow to the table" in the production of organic food products of animal origin]. Available at: <https://dSPACE.organic-platform.org/xmlui/bitstream/handle/data/192/12.%..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed September 30, 2023).

17. Haleks-Ahro eksportovala pershu partiiu orhanichnykh yaiets do OAE [Galax-Agro exported the first batch of organic eggs to the UAE]. Available at: <http://surl.li/pezqh> (accessed September 30, 2023).

18. Lebid L. (2020) Osoblyve ptakhivnytstvo, abo Yak zrobyty kurku shchaslyvoiu [Special poultry farming, or How to make a chicken happy]. Available at: <https://agroportal.ua/publishing/id-ci-dlya-biznesa/osoboe-ptitsevodstvo-ili-kak-sdelat-kuritsu-schastlivoi> (accessed September 30, 2023).

19. Zrozumili kroky dlia vidkryttia biznesu – derzhavnyi info-servis #StartBusinessChallenge nadaie pokrokovy instruktsii z detalnoiu informatsiieiu pro dozvilni dokumenty, yaki neobkhidni dlia reiestratsii biznesu [Clear steps for opening a business – the state information service #StartBusinessChallenge provides step-by-step instructions with detailed information about the permits required for business registration]. Available at: <https://sbc.regulation.gov.ua/?page=21&per-page=8> (accessed October 10, 2023).

20. Korohod O. (2021) Minekonomiky zavazhaie vyrobnykam orhanichnoi produktsii otrymaty derzhpidtrymku [The Ministry of Economy prevents producers of organic products from receiving state support]. Available at: <https://agropolit.com/blog/484-minekonomiky-zavajaye-virobnykam-orhanichnoi-produktsiyi-otrimati-derjpidtrimku> (accessed October 10, 2023).
